

ДЕРМАТОЛОГІЯ ВЕНЕРОЛОГІЯ

За редакцією:

професора Святенко Т. В.

професора Свистунова І. В.

Видання друге, виправлене і доповнене

Вінниця
НОВА КНИГА
2024

УДК 616.5+616.97(075.8)

Д36

Рекомендовано вченою радою Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського як підручник (протокол № 3 від 30 березня 2021 року)

Колектив авторів:

**Болотна Л. А., Глушок В. С., Денисенко О. І., Калюжна Л. Д., Макуріна Г. І.,
Саріан О. І., Свистунов І. В., Святенко Т. В., Сизон О. О., Шкробот Т. С.**

Рецензенти:

Дацук Андрій Михайлович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дерматології, венерології і СНІДу Харківського національного медичного університету.

Александрук Олександр Дмитрович, кандидат медичних наук, доцент, завідувач кафедри дерматології та венерології Івано-Франківського національного медичного університету.

Дерматологія. Венерологія : підручник / [Болотна Л. А.,
Д36 Глушок В. С., Денисенко О. І.] ; за ред.: Святенко Т. В., Свистунова І. В. / 2-ге вид., оновл. та доповн. — Вінниця : Нова Книга, 2024. — 656 с.: іл.

ISBN 978-966-382-960-9

Підручник складено відповідно до навчальної програми з дерматології та венерології для студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Матеріал підручника відзначається оптимальним обсягом, чіткістю, послідовністю й лаконічністю викладу, добре ілюстрований.

Для студентів вищих навчальних закладів. Може бути корисний для лікарів-інтернів, аспірантів, лікарів різних спеціальностей, у практиці яких зустрічаються дерматологічні прояви хвороб.

УДК 616.5+616.97(075.8)

Охороняється законом про авторське право. Жодна частина даного видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без письмового дозволу автора та видавництва.

ISBN 978-966-382-960-9

© Колектив авторів, 2024

© Нова Книга, оформл., 2024

Авторський колектив

Болотна Людмила Анатоліївна

доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дерматовенерології Харківської медичної академії післядипломної освіти. Лікар вищої кваліфікаційної категорії.

Глушок Віталій Степанович

кандидат медичних наук, член Європейської академії дерматовенерології (EADV), асистент кафедри інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними та венеричними хворобами Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. Дерматовенеролог вищої кваліфікаційної категорії, онколог.

Денисенко Ольга Іванівна

доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дерматовенерології Буковинського державного медичного університету. Член Президії Української асоціації лікарів-дерматовенерологів та косметологів. Лікар вищої кваліфікаційної категорії.

Калюжна Лідія Денисівна

доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри дерматовенерології, алергології, клінічної та лабораторної імунології Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика. Член Поважної Ради відзнаки за професіоналізм та милосердя «Орден Святого Пантелеймона». Очільник «Наукової Школи Дерматовенерології» Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика.

Макуріна Галина Іванівна

доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дерматовенерології та косметології з курсом дерматовенерології і естетичної медицини ФПО Запорізького державного медичного університету. Лікар вищої кваліфікаційної категорії. Головний позаштатний дитячий дерматовенеролог Департаменту охорони здоров'я Запорізької облдержадміністрації.

Саріан Олена Ігорівна

кандидат медичних наук, доцент кафедри дерматовенерології Харківської медичної академії післядипломної освіти. Лікар вищої кваліфікаційної категорії. Член Європейської академії дерматовенерології (EADV).

Свистунов Ігор Ваніфатійович

доктор медичних наук, професор, професор кафедри дерматовенерології, алергології, клінічної та лабораторної імунології Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, член групи експертів МОЗ України за напрямом "Дерматовенерологія. Дитяча дерматовенерологія. Алергологія. Дитяча алергологія. Імунологія. Дитяча імунологія".

Святенко Тетяна Вікторівна

доктор медичних наук, професор. Віце-Президент Української Асоціації лікарів дерматовенерологів і косметологів, Член Європейської Академії дерматовенерології, завідувач кафедри шкірних та венеричних хвороб Дніпровського медичного університету. Засновник Центрів дерматології і косметології професора Святенко м. Дніпро.

Сизон Орісія Орестівна

доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дерматології, венерології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Експертка ДЗОЗ ЛОДА за спеціальністю "Дерматовенерологія", Голова Львівського обласного осередку УАЛДВК.

Шкробот Тетяна Степанівна

кандидат медичних наук. Дерматовенеролог вищої кваліфікаційної категорії. Дитячий дерматовенеролог. Лікар - спеціаліст з організації і управління охороною здоров'я вищої кваліфікаційної категорії. Медичний директор КНП "ТОКШВД" ТОР Експерт управління охорони здоров'я Тернопільської ОДА за напрямком дерматовенерологія.

Авторський колектив	3
Передмова	8
Перелік умовних скорочень	10
Розділ 1. Коротка історія розвитку дерматовенерології (проф., д.мед.н. Свистунов І. В.)	14
Розділ 2. Морфофункціональна характеристика шкіри і видимих слизових оболонок (проф., д.мед.н. Свистунов І. В.)	22
Анатомія шкіри	24
Ембріологія шкіри	25
Гістологія шкіри	27
Еволюція будови шкіри людини (по Дерматология Фицпатрика в клинической практике, 2-е изд., 2015)	47
Основні функції шкіри	54
Розділ 3. Основи діагностики в дерматовенерології (проф., д.мед.н. Свистунов І. В.)	58
Основи дерматопатології	60
Дерматологічна абетка	66
Методи дослідження шкіри і видимих слизових оболонок	93
Опис патологічного процесу на шкірі і видимих слизових оболонках (дерматологічний статус)	99
Особливості курації дерматовенерологічного хворого	102
Розділ 4. Основи зовнішньої лікарської терапії (проф., д.мед.н. Свистунов І. В.)	110
Лікарські форми для зовнішнього застосування	112
Фармакологічні засоби для зовнішнього застосування	117
Розділ 5. Стрепто- та стафілококові хвороби шкіри (проф., д.мед.н. Святенко Т. В.)	122
Розділ 6. Грибкові хвороби шкіри (проф., д.мед.н. Денисенко О. І.)	136
Поверхневі мікози	138
Псевдомікози	158
Глибокі мікози	163
Розділ 7. Вірусні хвороби з ураженням шкіри і слизових оболонок (проф., д.мед.н. Макуріна Г. І.)	178
Герпес простий	180
Герпес оперізуючий (герпес оперізувальний, Herpes zoster)	184
Бородавки (verrucae)	185
Молюск контагіозний	188
Розділ 8. Паразитарні хвороби шкіри (проф., д.мед.н. Макуріна Г. І.)	194
Короста	196
Вошивість (педикульоз і фтириаз)	199
Розділ 9. Хронічні бактеріальні хвороби шкіри (проф., д.мед.н. Болотна Л. А.)	206
Хвороба Лайма	208
Туберкульоз шкіри	211
Лейшманіоз шкіри	218
Лепра	220
Розділ 10. Папулосквамозні хвороби шкіри (проф., д.мед.н. Сизон О. О.)	228

Псоріаз	230
Ліхен (лишай) червоний плоский	251
Парапсоріаз.	255
Рожевий лишай Жибера	258
Розділ 11. Дерматити, екзема та інші алергічні захворювання шкіри	
<i>(проф., д.мед.н. Болотна Л. А.) . . . . .</i>	266
Дерматити	268
Екзема.	279
Атопічний дерматит	286
Токсикодермії	297
Розділ 12. Нейрогенні (сверблячі) захворювання шкіри <i>(к.мед.н. Глушок В. С.) . . . . .</i>	308
Свербіж шкіри (сверблячка)	310
Ліхен простий хронічний (pityriasis simplex).	315
Пруріго (вузлуватий свербець)	316
Розділ 13. Кропив'янка та еритеми <i>(проф., д.мед.н. Святенко Т. В.) . . . . .</i>	320
Кропив'янка (кропивниця)	322
Еритема ексудативна багатоформна (поліморфна).	326
Токсичний епідермальний некроліз (синдром Лаелла).	327
Розділ 14. Бульозні аутоімунні захворювання шкіри <i>(проф., д.мед.н. Макуріна Г. І.) . . . . .</i>	332
Пухирчатка звичайна	334
Пемфігоїд бульозний Левера	339
Герпетиформний дерматит Дюрінга.	341
Дерматит субкорнеальний пустульозний Снеддона – Уілкінсона.	344
Розділ 15. Хвороби шкіри, що пов'язані з ураженням сполучної тканини	
<i>(проф., д.мед.н. Болотна Л. А.) . . . . .</i>	348
Шкірний червоний вовчак	350
Локалізована склеродермія	356
Дерматомиозит	360
Розділ 16. Грануломатозні хвороби шкіри <i>(к.мед.н. Шкробот Т. С.) . . . . .</i>	368
Кільцевидна гранульома	370
Саркоїдоз	372
Розділ 17. Судинні захворювання шкіри <i>(к.мед.н. Шкробот Т. С.) . . . . .</i>	378
Ангіти	380
Артеріт (васкуліт) алергічний.	381
Ангіт (васкуліт) уртикарний	383
Вузлуватий ангіт (вузлуватий васкуліт)	385
Пурпура та інші геморагічні стани	386
Розділ 18. Хвороби підшкірної клітковини <i>(проф., д.мед.н. Святенко Т. В.) . . . . .</i>	392
Панікуліти.	394
Еритема вузлувата	397
Розділ 19. Дисхромії шкіри <i>(проф., д.мед.н. Святенко Т. В.) . . . . .</i>	400
Вітиліго	402
Розділ 20. Хвороби, пов'язані з порушенням епідермального диференціювання	
<i>(к.мед.н. Глушок В. С.) . . . . .</i>	406
Мозолі, змозоліlostі	408
Кератоз (кератодермія) набутий долонь та підшав	411
Ксероз шкіри.	413
Набутий іхтіоз	414

Розділ 21. Генодерматози (проф., д.мед.н. Калюжна Л. Д.)	420
Іхтіозіформні генодерматози	422
Кератодермії	428
Бульозний епідермоліз	431
Факоматози	435
Розділ 22. Хвороби придатків шкіри (доц., к.мед.н. Саріан О. І.)	440
Хвороби волосся	442
Хвороби сальних залоз	452
Хвороби нігтів	462
Хвороби потових залоз	467
Розділ 23. Ураження слизової оболонки порожнини рота і червоної облямівки губ (проф., д.мед.н. Сизон О. О.)	474
Хейліти	476
Афти	486
Кандидози	487
Лейкоплакія	490
Розділ 24. Новоутворення шкіри (проф., д.мед.н. Макуріна Г. І.)	498
Доброякісні новоутворення шкіри	500
Передракові хвороби шкіри	513
Злоякісні новоутворення шкіри	518
Розділ 25. Новоутворення шкіри кроветворного і лімфоїдного походження (проф., д.мед.н. Денисенко О. І.)	534
Псевдолімфоми	536
T-клітинні лімфоми шкіри	540
B-клітинні лімфоми шкіри	544
Мастоцитоз	547
Розділ 26. Венеричні хвороби	554
Сифіліс (проф., д.мед.н. Свистунов І. В.)	556
Гонорея (к.мед.н. Глушок В. С.)	576
Шанкроїд (м'який шанкер) (проф., д.мед.н. Денисенко О. І.)	582
Лімфогранульома венерична (четверта венерична хвороба) (проф., д.мед.н. Денисенко О. І.)	586
Донованоз (гранульома пахова) (п'ята венерична хвороба) (проф., д.мед.н. Денисенко О. І.)	588
Розділ 27. Захворювання, що передаються переважно статевим шляхом (к.мед.н. Глушок В. С.)	594
Трихомоніаз уrogenітальний	596
Хламідіоз уrogenітальний	598
Мікоплазмоз уrogenітальний	603
Бактеріальний вагіноз	609
Бородавки аногенітальні	611
Розділ 28. ВІЛ-інфекція/СНІД: основні дерматологічні аспекти цієї проблеми (проф., д.мед.н. Сизон О. О.)	620

Навчальне видання

**Болотна Людмила Анатоліївна
Глушок Віталій Степанович
Денисенко Ольга Іванівна та ін.**

Дерматологія. Венерологія

Підручник

За редакцією: Святенко Т. В., Свистунова І. В

Редактор *В. О. Парфенюк*
Коректор *Н. В. Цевенко*
Комп'ютерна верстка: *О. С. Парфенюк*

Підписано до друку 29.02.24. Формат 70×100/16. Папір крейдяний.
Гарнітура *Segoe UI*. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 53,15. Зам. № 2402.

ПП "Нова Книга",
21029, м. Вінниця, вул. М. Ващука, 20.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2646 від 11.10.2006 р.
(067) 6562650, (063) 5270178
E-mail: info@novaknyha.com.ua
www.nk.in.ua